

drift for transition

Workshop X-curve

WGV veranderevent

Tessa Speelman
Mayte Beekman

Zutphen
16-10-2025

Erasmus

Wij zijn DRIFT: the Dutch Research Institute for Transitions

We werken aan **know-how** en **how-to** voor transities. Dat doen we door middel van **onderzoek, onderwijs, advies & activisme!**

Ontdek samen met ons de dynamiek van **fundamentele verandering**. Zo versnellen we transities naar een duurzame en rechtvaardige samenleving!

Dat doen we in domeinen als *energie, zorg, mobiliteit, landbouw, circulair* en *biodiversiteit*.

Een presentatie van de DRIFT Transition Academy met het X-curve model (Loorbach et al. 2017; Hebinck et al. 2022)

Vandaag

Aan de slag met de X-curve

- Transitiedynamiek begrijpen
- Inspiratie en vernieuwende praktijken
- Wat moeten we stoppen of afbreken?

Introductie en recap

Transitie

Transitie

Waar denk jij aan bij dit woord?

Fundamentele verandering

Transities zijn radicale veranderprocessen die leiden tot **transformatie – en niet optimalisatie** – van een systeem of onderdelen daarvan.

Kerngedachte transitie

- Normaal optimaliseren we maatschappelijke systemen
- Elke paar generaties veranderen maatschappelijke systemen ingrijpend
- Niet te controleren, wel te beïnvloeden
- Iets wat gebeurt, iets wat we willen om grote problemen op te lossen

Easter morning 1900: 5th Ave, New York City. Spot the automobile.

Source: US National Archives.

Easter morning 1913: 5th Ave, New York City. Spot the horse.

Source: George Grantham Bain Collection.

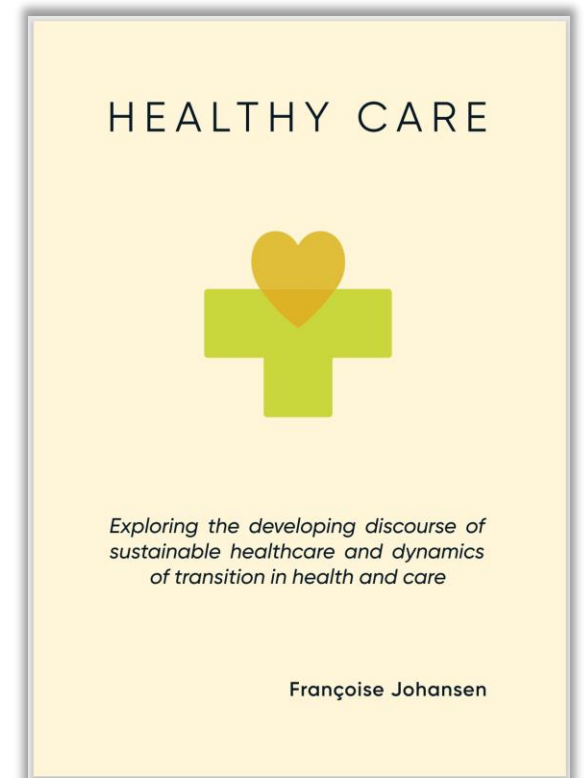
Transitiedruk in de zorg?

- Betaalbaarheid en toegang
- Ecologische impact
- Welzijn medewerkers, personeelstekorten
- Impact leefomgeving en klimaat op gezondheid
- Andere?

Van zorg & welzijn naar gezondheid

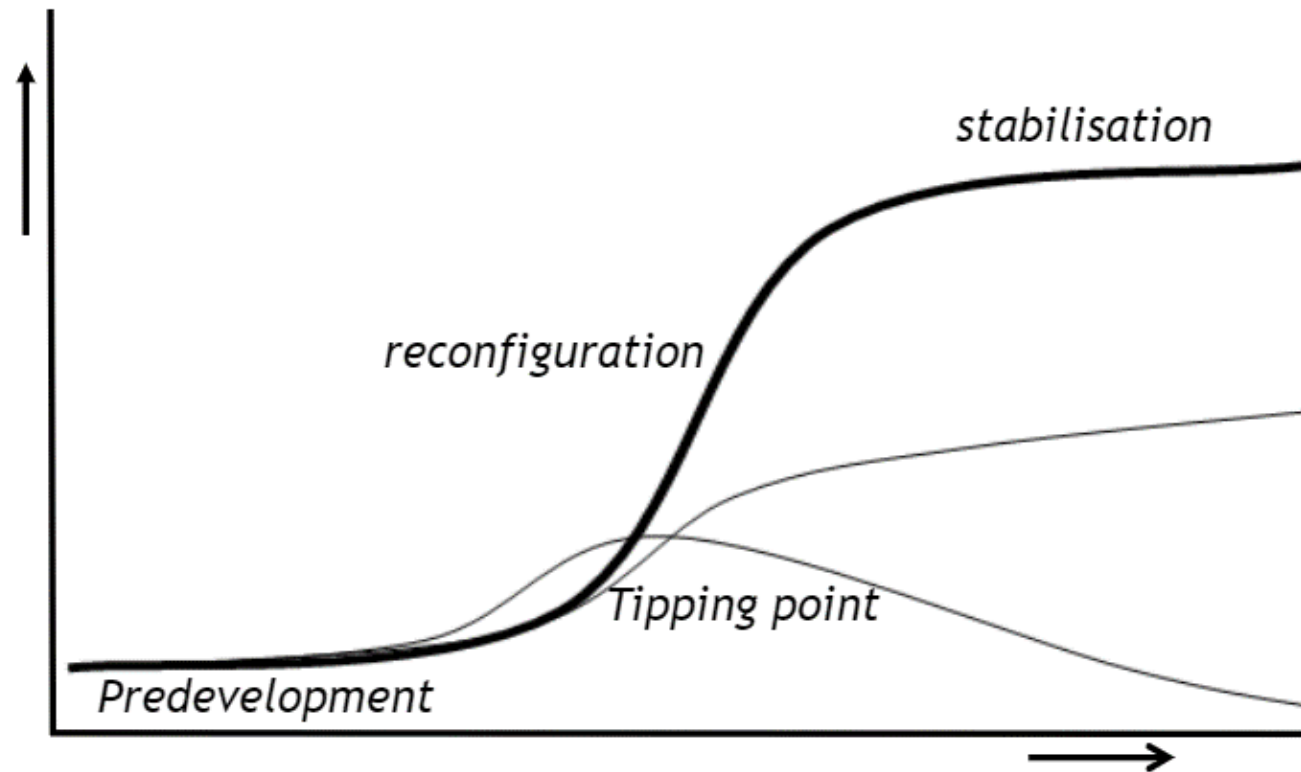
- Van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid
- Van curatie naar preventie
- Van individueel naar sociale basis
- Van zorg & welzijn apart naar integraal
- Van reparatie en efficiëntie naar ...

De X-curve

Transitiedynamiek

Model voor verandering: De S-Curve

?

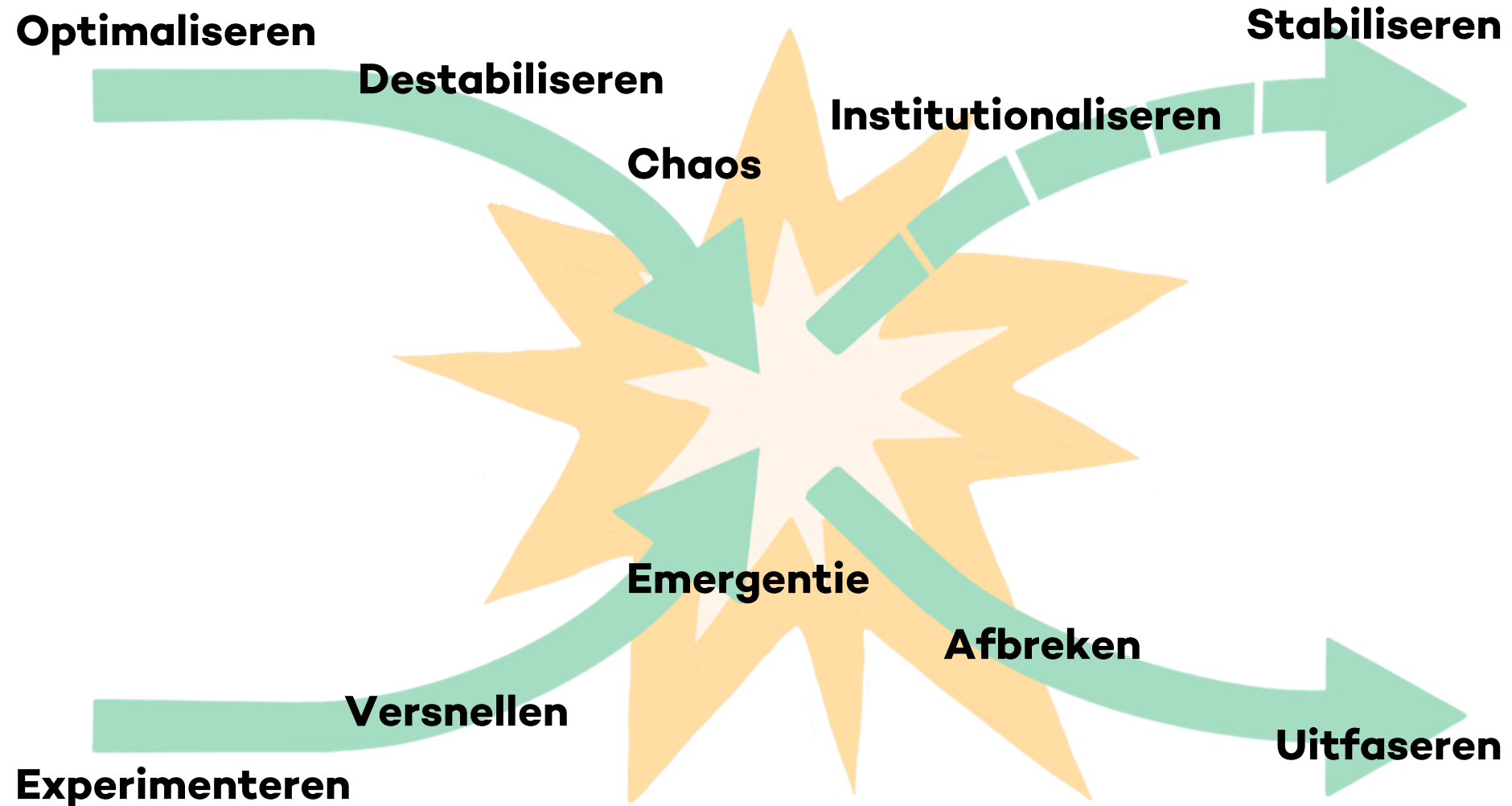
opbouw

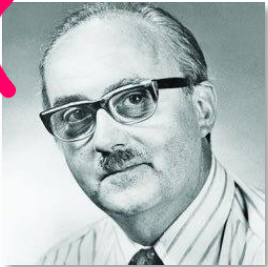
opbouw

afbouw

De X-curve: Dynamiek van transitie

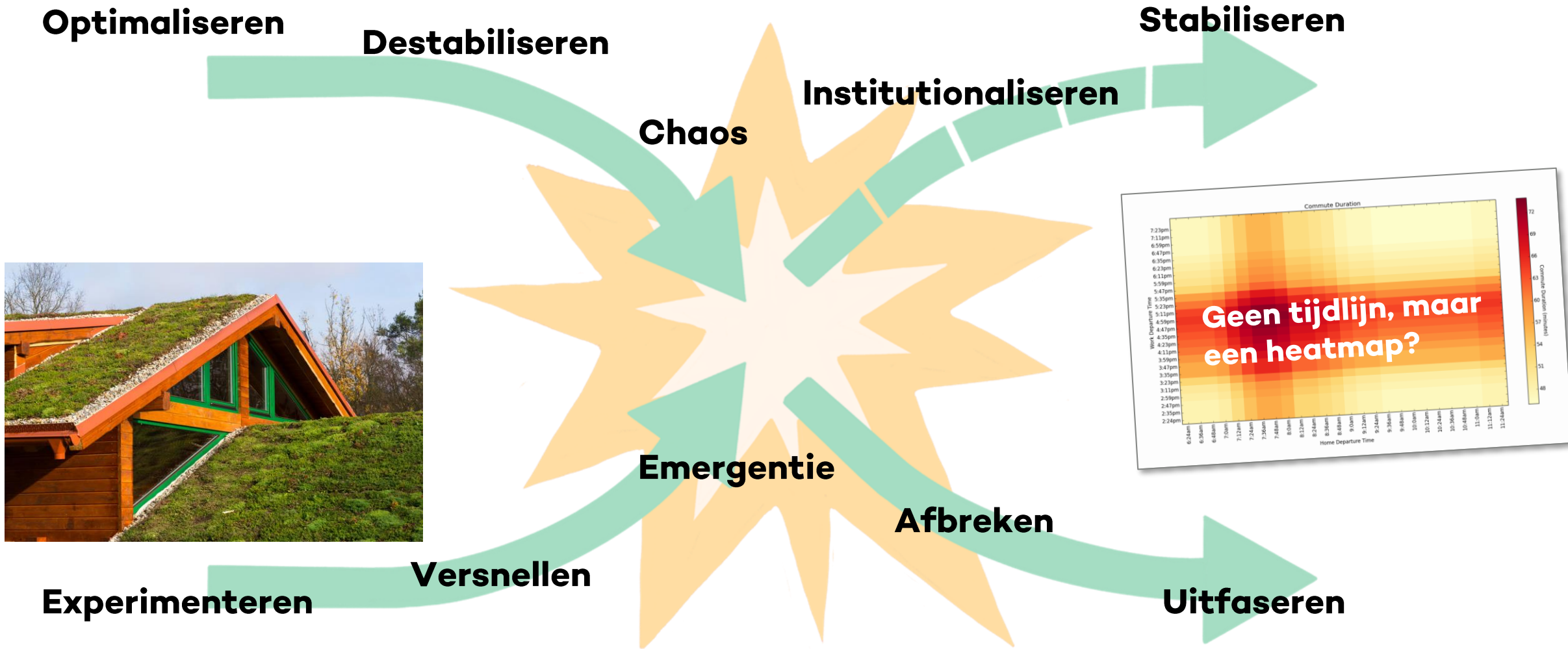
**“All models are
wrong, but some
are useful”**

**In het echt is 't
natuurlijk complexer**

De X-curve: Transitiedynamiek

Actie in de taxi-tool voor transitiedynamiek

- Dialoog over transitie
- Zelfreflectie over actor rollen in transitie
- Strategisch: waar moeten we heen en wat moet er weg?

In beweging

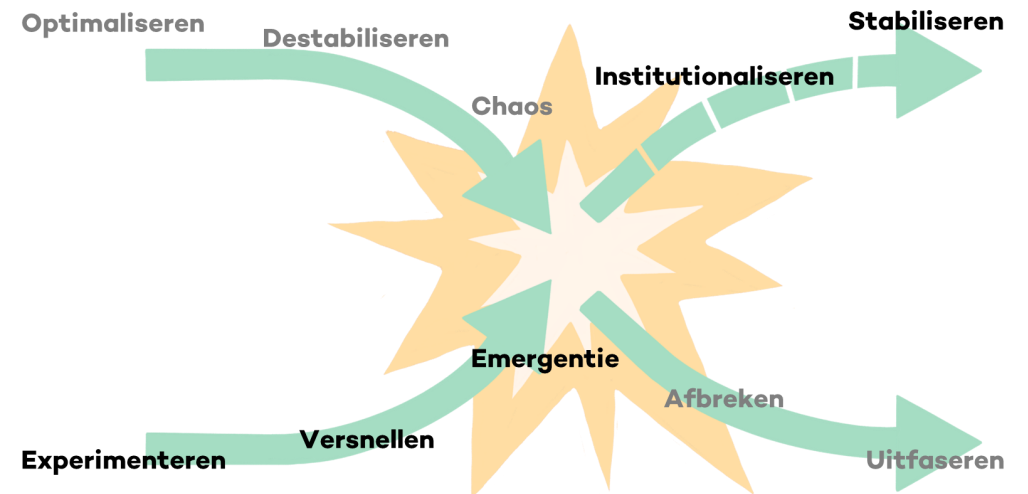
- Waar werk jij nu aan?
- Waar zou je aan willen werken?

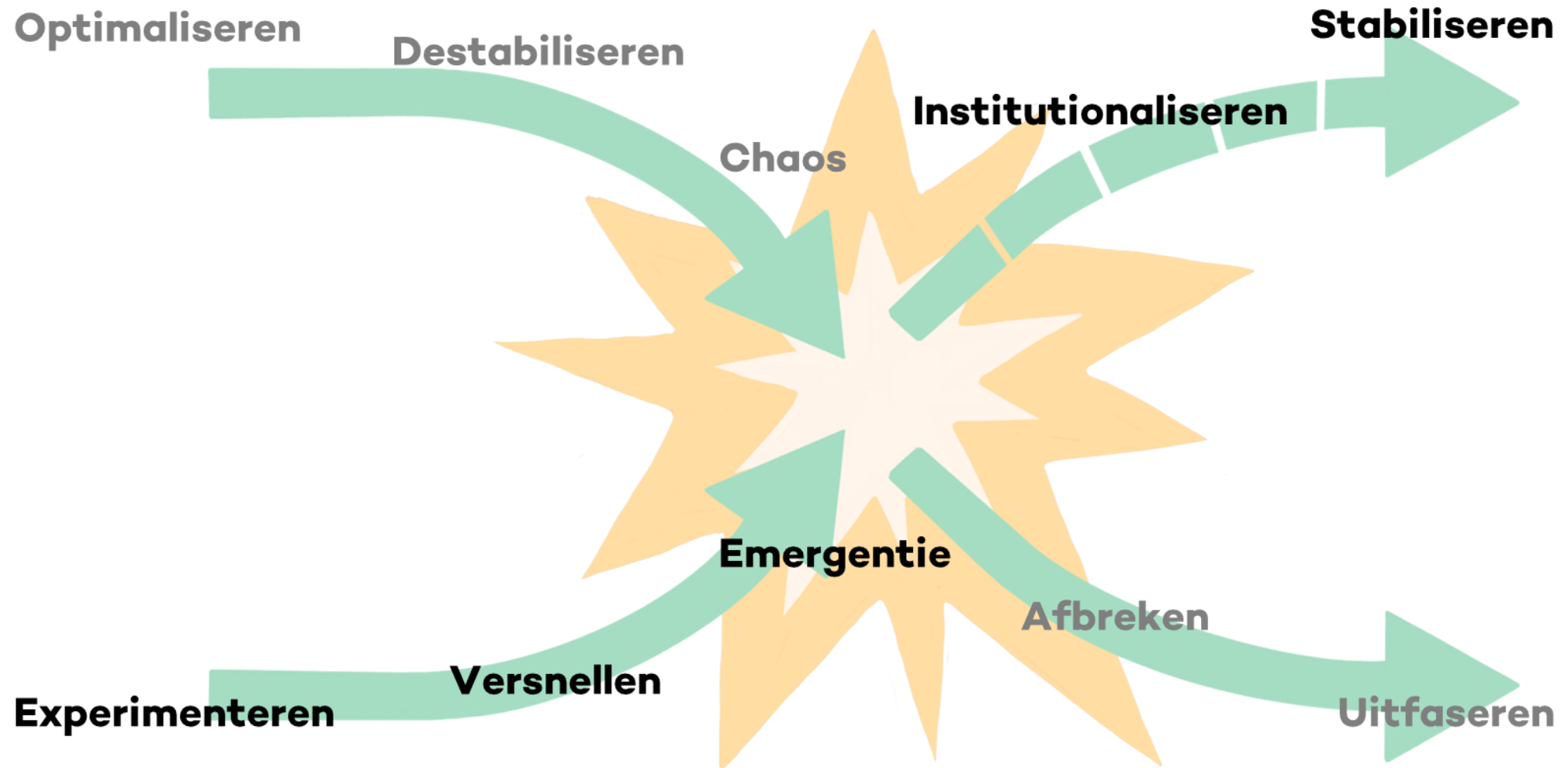

Aan de slag!

1. Waar zie je in de praktijk al dynamiek van **opbouw** ontstaan?
 - Wat zijn veel belovende experimenten?
 - Waar gaat het hard?
 - Wat zijn nieuwe praktijken die al vastgelegd worden in beleid en dagelijks werk?
2. Waar is meer inzet op **opbouw** nodig?
En hoe kan dat eruit zien?

Plak je post-its bij de opgaande lijn op de flipover

PAUZE

Waarom afbouw?

Transitie draait om meer dan innovatie en vernieuwing.

We moeten actief aan de slag met **afbouw**.

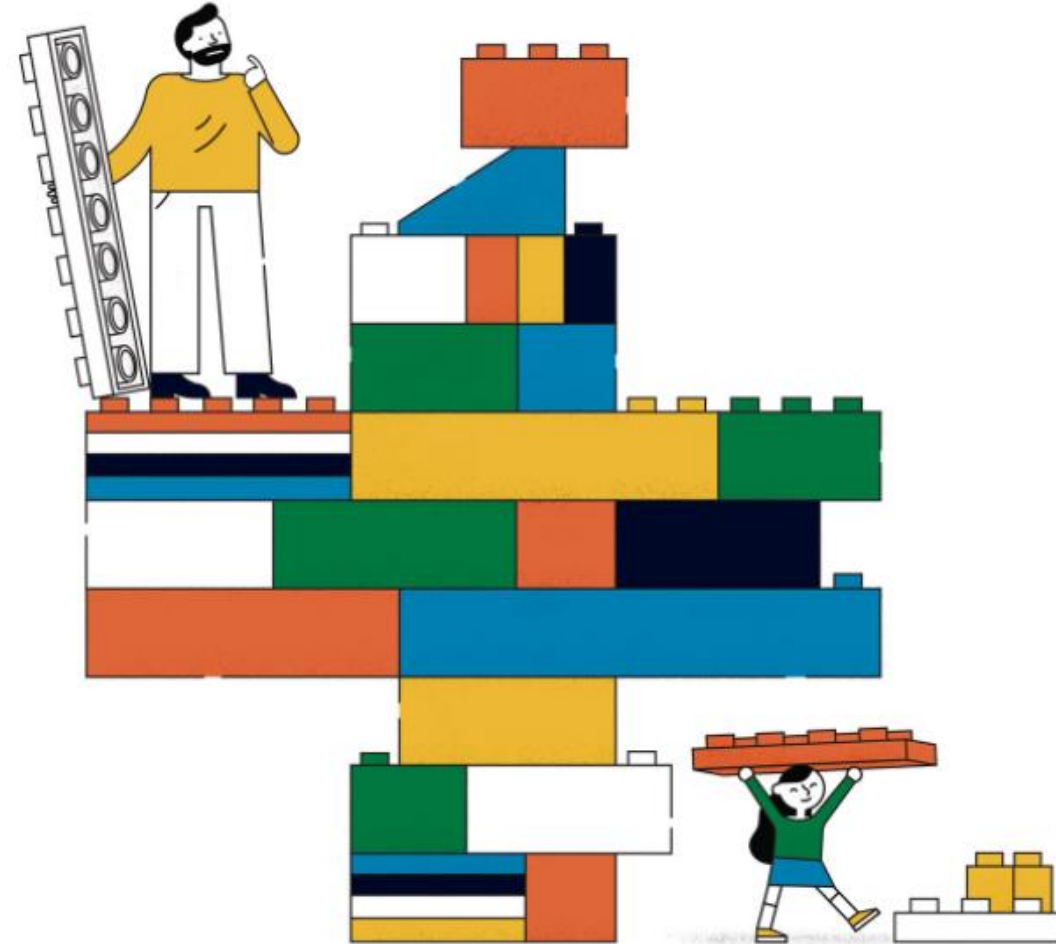
Kortom oog hebben voor...:

... stoppen, destabiliseren, afbouwen, exnoveren, uitfaseren, afbreken, slopen, ontmantelen, afscheid nemen, rouw en omgaan met verlies.

Waarom benadrukken we afbouw?

- Dominante focus op innovatie ('innovatiekleppen')
- Mensen kijken van nature niet naar afbouw
- We associëren het met iets negatiefs/slechts
- Maar innovatie gaat altijd gepaard met 'creatieve destructie'
- Zonder afbouw geen transitie!

Toenemende vraag naar kennis over afbouwen

- Aardbevingen in Groningen
- Werkdruk in het onderwijs, in de zorg
- Stikstofcrisis
- Opwarming van de aarde

Er ontstaat steeds meer vraag naar kennis over stoppen, afbouwen, uitfaseren, ...

Gebrek aan creativiteit wanneer we het over afbouw hebben

Onderzoek in opdracht van gemeente Amsterdam over 10 alternatieve vormen van afbouw

De werkelijkheid is veel diverser:

- Niet alleen volledig uitfaseren, maar ook herstellen, versimpelen, ruimte maken
- Niet alleen abrupt stoppen, maar ook verminderen, ontkoppelen en diversifiëren
- Niet alleen verbieden, maar ook begeleiden, compenseren of opruimen

drift for transition

Publicatie

Je gaat het pas zien als je het door hebt

Tien alternatieve vormen van afbouw in transities

datum
Juli 2024

auteurs
Floor van den Elzen
Gijs Diercks
Mayte Beekman

Shoelen om te groeien – Foto via Nationaal Archief

Dat zie je in mobiliteit

1980

2022

En ook in de zorg...?

 NIEUWS

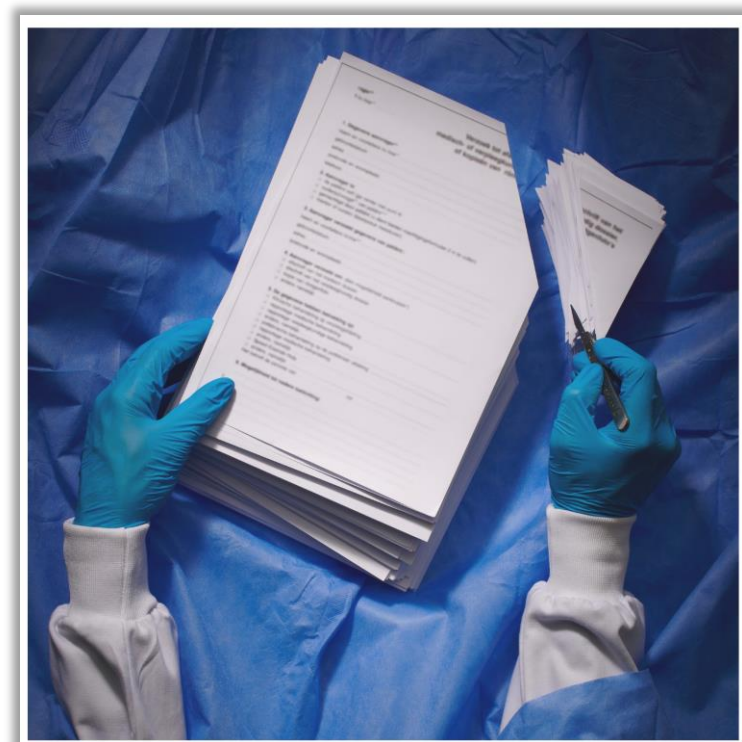
Het mes gaat in de onnodige zorg: deze handelingen gaan artsen niet meer uitvoeren

Dertien veelvoorkomende zorghandelingen in het ziekenhuis verdwijnen binnenkort uit de richtlijnen. Het gaat om zorg waarvan niemand beter wordt. Artsen én patiënten zijn enthousiast. 'We stoppen met de overbodige belasting van patiënten.'

Michiel van der Geest
is zorgverslaggever van de Volkskrant.
4 september 2025, 05:00

 Bewaren Delen

Aan de slag met afbouw!

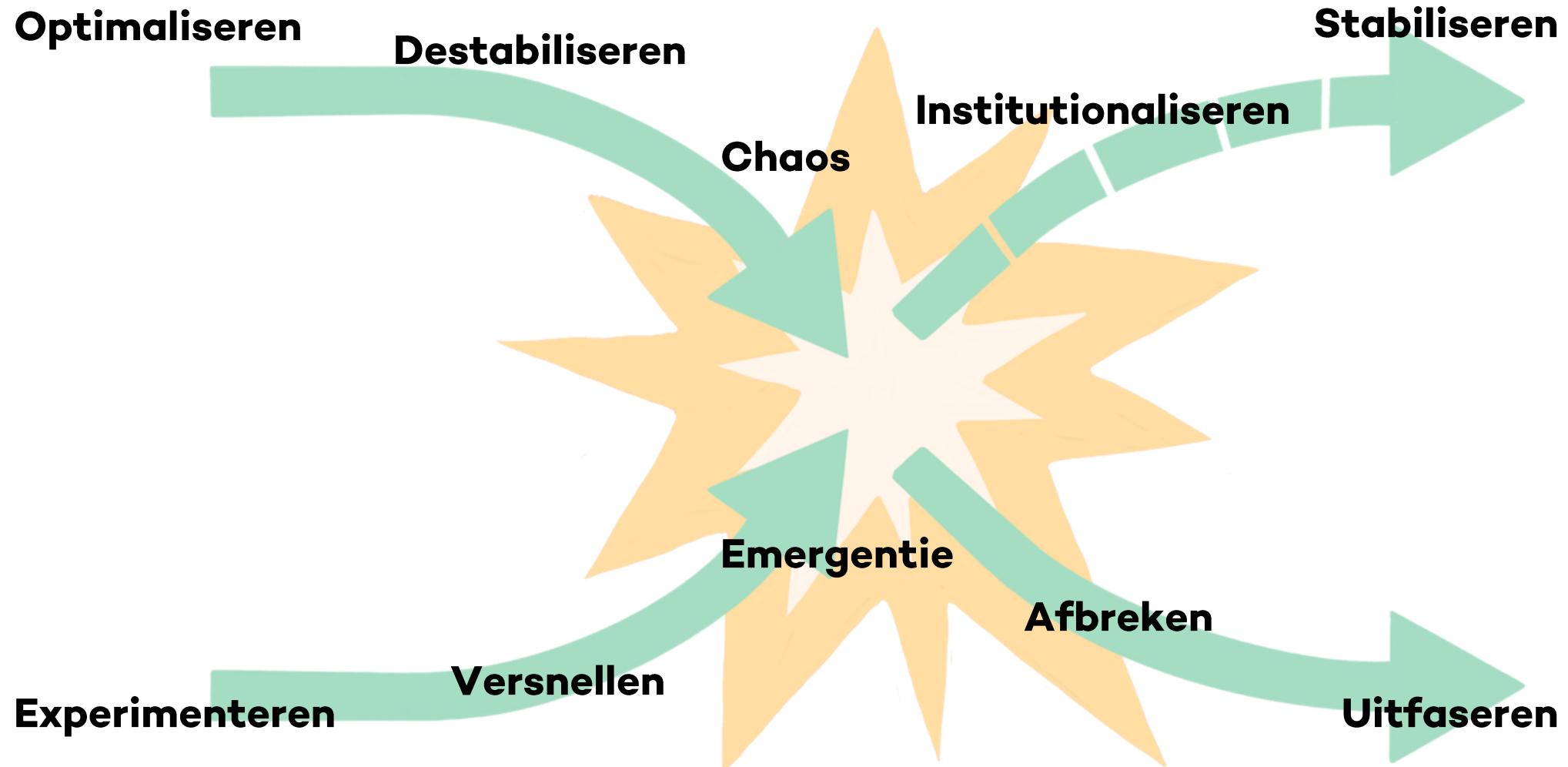
1. Waar zie je in de praktijk al dynamiek van afbouw ontstaan?
 - Waar verandert optimaliseren in destabiliseren?
 - Waar zie je de chaos?
 - Waar wordt al afgebroken en uitgefaseerd?
2. Waar is meer inzet op afbraak nodig? En hoe kan dat eruit zien?

Plak je post its bij de neergaande lijn op de flipover

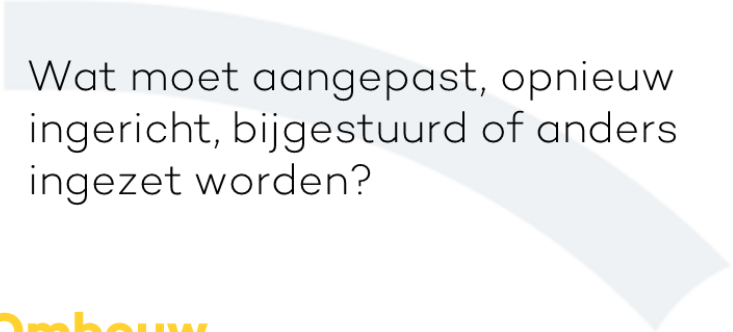

Afsluitleiding

De X-curve: Transitiedynamiek

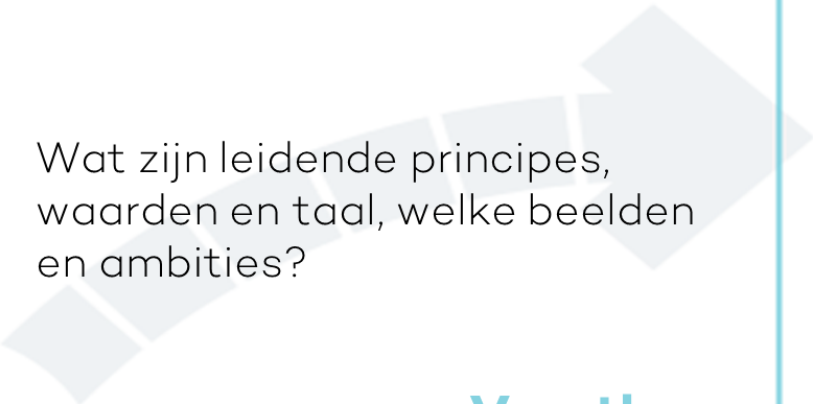

Transitiesturing

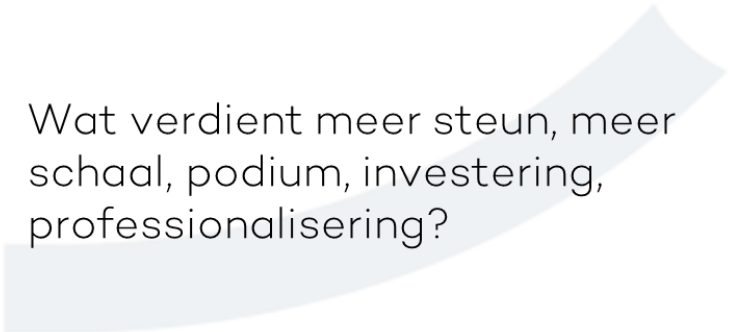
Wat moet aangepast, opnieuw ingericht, bijgestuurd of anders ingezet worden?

Ombouw

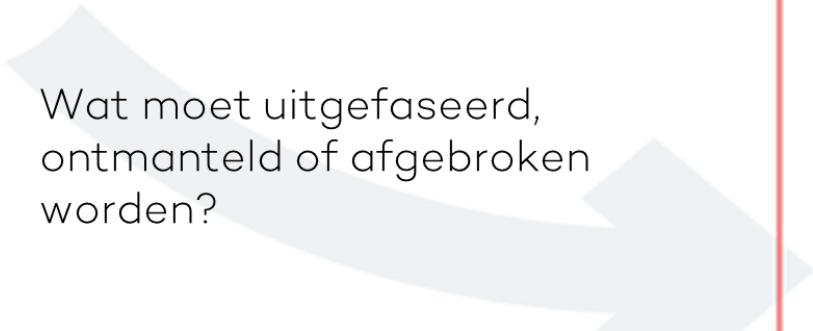
Wat zijn leidende principes, waarden en taal, welke beelden en ambities?

Voortbouw

Wat verdient meer steun, meer schaal, podium, investering, professionalisering?

Opbouw

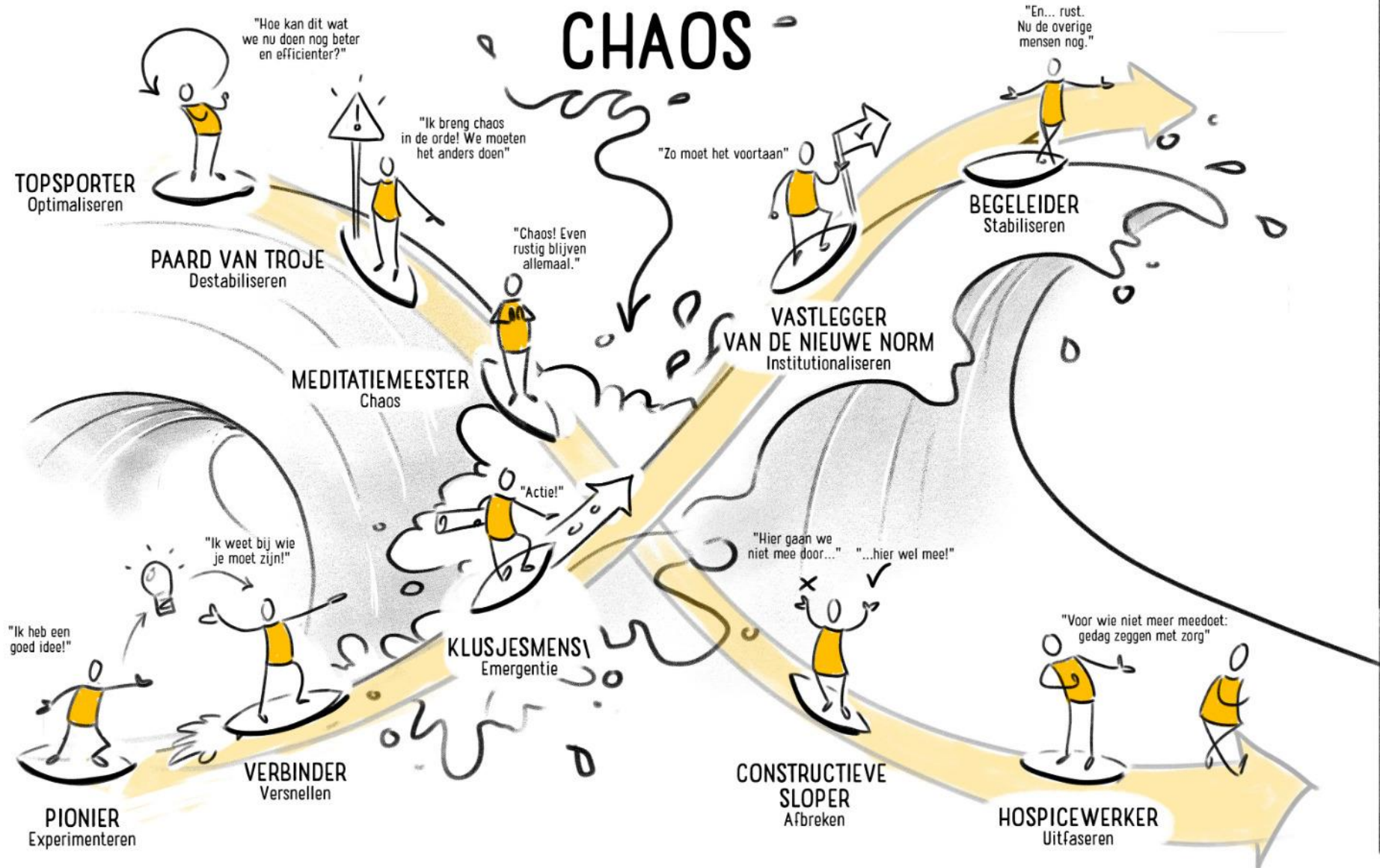

Wat moet uitgefaseerd, ontmanteld of afgebroken worden?

Afbouw

ROLLEN IN TRANSITIES: SURFING THE WAVES OF...

CHAOS

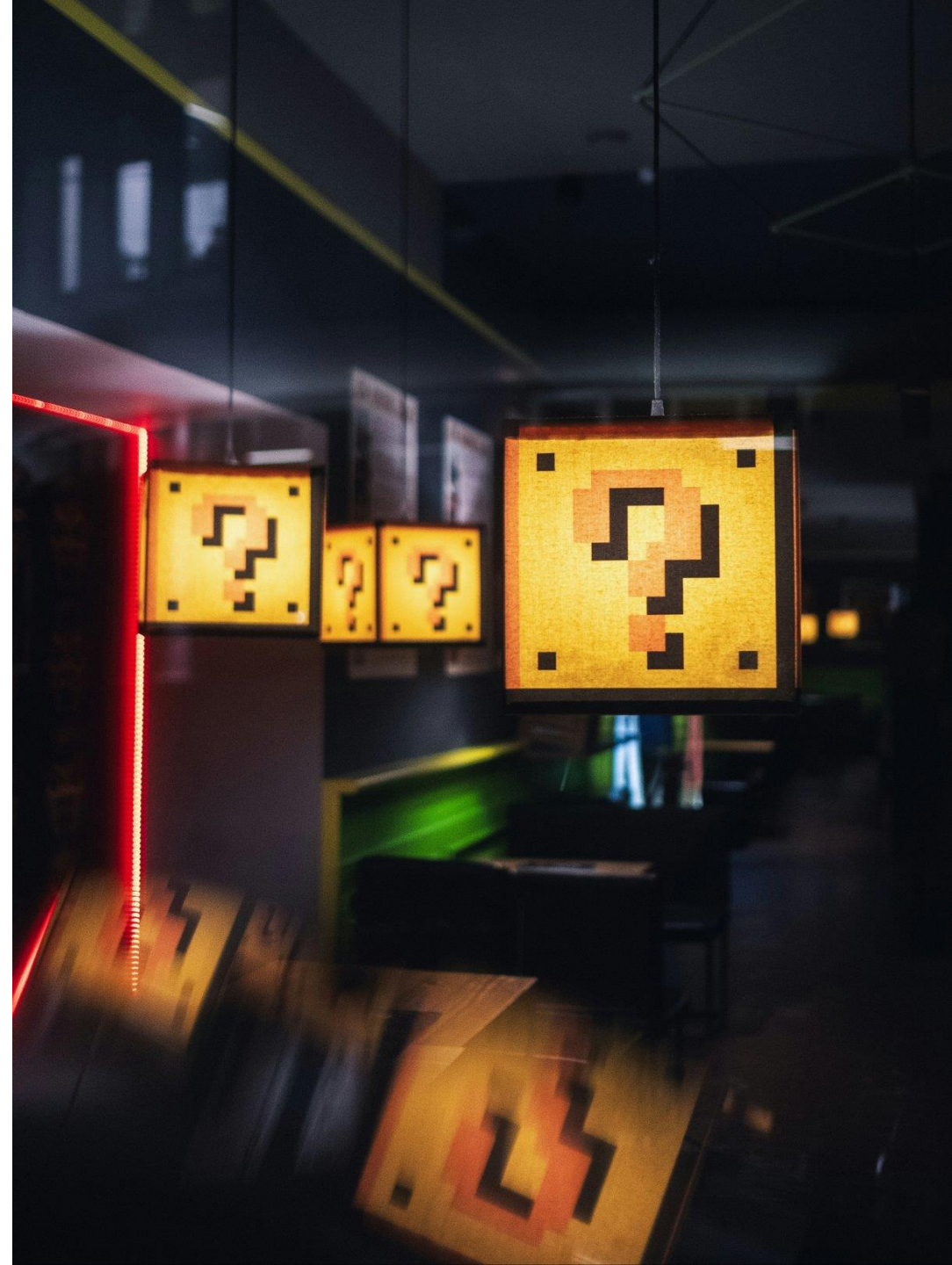

Waar moeten we nu echt mee stoppen?

Wat vindt jij dat we in zorg & welzijn mee moeten stoppen?

Waar ga jij zelf mee stoppen?

Schrijf jouw gedachte op het papiertje.

Smaakt dit naar meer?

Doe meer met DRIFT

- > vraag **advies**
- > volg een **transitie-opleiding**
- > meld je aan voor de **nieuwsbrief**

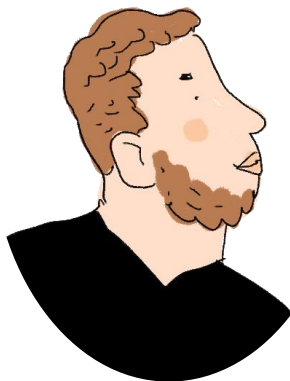
op drift.eur.nl

Advies voor wie openstaat om het anders te doen

“Systeemverandering,
hoe dan?”

“Welke rol kan ik
spelen in de
transitie?”

“We zijn alleen maar
pleisters
aan het plakken!”

“Zijn we wel met
het goede bezig?”

We combineren analyse & actie met inhoud & proces door...

**strategisch advies
en onderzoek**

**specifieke,
persoonlijke
ondersteuning**

**te verkennen hoe
het fundamenteel
anders kan**

**te leren
en bij te sturen
in de praktijk**

drift for transition

Tessa Speelman

speelman@drift.eur.nl

Mayte Beekman

beekman@drift.eur.nl